

Geliş/Received: 16/08/2022
Kabul/Accepted: 17/10/2022
Araştırma Makalesi / Research Article

ISSN: 2547-9725

Türkiye’de Yaşanan İç Göçlerin Kentsel Politikalara Etkisi

Erkan DOKUYUCU*

Öz

Göçler, sebepleri, türleri ve sonuçları açısından pek çok farklı yapı ortaya çıkaran sosyal olgulardır. Türkiye’de 1950 yılı itibarıyla yoğun bir iç göç hareketliliği yaşanmıştır. Bu iç göçle beraber kırsal nüfus yoğunluğunun gerisinde olan kentsel nüfus yoğunluğu giderek artmış ve günümüzde %93 dolaylarında gerçekleşmiştir. Yoğun iç göçe maruz kalan kentlerde pek çok konuda düzenleme yapmak zorunlu hale gelmiştir. Çünkü kentlerdeki mevcut yapılar ve olanaklar kentin yerli nüfusunun gündelik ihtiyaçlarına cevap verecek düzeyde iken kentlerde iç göçle ciddi bir nüfus artışı yaşanmıştır. Bu düzenleme alanlarından biri de kentsel politikadır. Çalışmamızda temel amacımız Türkiye’nin yaşadığı iç göç dalgasının kentsel politikadaki etkilerini ortaya çıkarmaktır. Bu doğrultuda literatür taraması yapılmış ve elde edilen bulgular dönemselleştirilerek genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Kent, Politika, Kentsel Politika.

The Effect Of Internal Migrations In Turkey On Urban Policies.

Abstract

Migration is a social phenomenon that reveals different structures in terms of causes, types and consequences. As of 1950, there has been an intense internal migration mobility in Turkey. This internal migration, the urban population density, which is behind the rural population density, has increased and is around 93% today. In cities exposed to intense internal migration, it has become necessary to make regulations on issues. Because while the existing structures and the ones used in the cities are at a level that responds to the food used by the local people in the cities, a serious population increase has been experienced in the cities due to internal migration. One of

*Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, erkandkyc@gmail.com, 0000-0002-0350-7072

Atıf yapmak için / To cite this article: Dokuyucu, E. (2023). Türkiye’de Yaşanan İç Göçlerin Kentsel Politikalara Etkisi. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 8(1): 1-26.

these areas is urban policies. The main aim in our study is to emphasize the effects of the internal migration wave experienced by Turkey on urban.

Keywords: Migration, City, Politics, Urban Policy.

1. GİRİŞ

İnsanlar buldukları alanda asgari ihtiyaçlarını karşılayamadıkları düşüncesiyle ihtiyaçlarını karşılayabileceklerini düşündükleri başka bir alana göç ederler ya da ortaya çıkan bir zorunluluktan ötürü göç etmek zorunda kalırlar. Bu göçlerde ekonomik, sosyal, siyasi, kültürel, doğa olayları gibi pek çok sebep etkili olabilir. Yine göçle birlikte terk edilen yerde ve varılan yerde pek çok değişiklik de ortaya çıkar. Göçün sebepleriyle birlikte iç göç ya da dış göç ortaya çıkar. Türkiye de bulunduğu coğrafi konum, ekonomik durum, iklimsel özellik gibi pek çok yönden iç ve dış göçlere maruz kalmaktadır. Türkiye’de yaşanan iç göçler kırdan kente, kentten kente, kentten kıra ve kırdan kıra doğru bir seyir izler. Bu süreçte kent, yaşanan göçten hemen her yönüyle etkilenmektedir. Bu etkilerden biri de kentsel politikaların üretilmesi ve uygulanması aşamalarında ortaya çıkmaktadır. Yaşanan iç göçler Türkiye’de kentleşmeyi derinden etkilemiş ve belediye hizmetlerini artırıcı bir rol oynamıştır (Koçak, 2008: 60-70). Ayrıca kent çevrelerinde gecekondu alanlarının ortaya çıkmasıyla beraber karmaşık bir ilişkiler ağı doğmuştur. Buradan hareketle kent politikaları doğrultusunda göçle gelen nüfusu kente eklemleme, gecekondu alanlarının ıslahı ve önlenmesi, kent alt ve üst yapılarının yapımı, denetimi, planlanması gibi pek çok alanda faaliyet göstermek durumunda kalınırken diğer yandan da idari vesayet ile merkezi yönetimin denetiminde kent politikaları uygulanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle yaşanan iç göç hareketleri yerel yönetimlerin işleyiş, kaynak, yetki, sorumluluk ve faaliyet alanlarının yeniden değerlendirilmesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Yapılan düzenlemelerle yerel yönetimler kente dair politika üretme, uygulama, denetleme, kaynak yaratma, bütçe edinme gibi çok daha geniş kapsamlı faaliyet alanına kavuşmuştur.

Göçün sosyal bir yapıda oluşu, sebepleri, türleri ve sonuçları bakımından çok boyutlu bir etki yaratması, konuyu daha da çekici hale getirmiş ve göçler birçok bilim dalına

araştırma alanı sunmuştur. Bu nedenle göç ve diğer sosyal yapılar arasındaki ilişkiler sıklıkla bilimsel çalışmalarda yer almıştır. Bu konuda araştırmacılar öncelikle göçün sebepleri, türleri gibi temel yapıları ele alırken daha sonra göçün ortaya çıkardığı yapıları da irdelemeye başlamıştır. Türkiye'nin de sosyal, kültürel ve ekonomik yapıları üzerinde göçler etkin bir rol oynamıştır. Türkiye'de yaşanan iç göçler ciddi sonuçları da beraberinde getirmiştir. Bu sonuçlardan biri de kentlerde meydana gelen değişikliklerdir. Çünkü Türkiye'de yaşanan iç göçler, ilk olarak kırdan kente doğru bir seyir izlemiş ve kentlerdeki mevcut durumu kökten sarsmıştır. Bu doğrultuda daha önce yapılmış iç göç ve kentsel politika konulu çalışmalardan bahsetmek konunun kavranması açısından yerinde olacaktır. Bu konuda Şengül (2003) çalışmasında yerel devlet ve yerel devletin yeniden yapılanma sürecini Türkiye özelinde ele alırken Güreşçi (2011) ise çalışmasında Türkiye'de köyden kente göçü sebepler ve sonuçlar bağlamında ele alarak geleceğe dönük bazı düşünceler aktarmıştır. Taş ve Özcan (2013) çalışmalarında Türkiye'de yaşanan iç göçlerin yoksulluğa ve istihdam kaynaklarına etkilerini irdelemiştir. Çoban (2012) da çalışmasında cumhuriyetin ilanından günümüze dek uygulanan konut politikasını ele almış ve konut sunumunda nelerin etkili olduğunu değerlendirmiştir. Yine Çoban ve Duru (2009) çalışmalarında Türkiye'nin 2004 yılından itibaren yönetiminde olan AKP iktidarının çevre ve kent politikalarını konu edinmiş bu konuda bir analiz yapmışlardır. Kurt (2006) çalışmasında göçün olası etkilerini ele alarak yaşanan iç göçlerin kırsal alanları boşaltıp yoksul bir durumda kente eklenen yeni yerleşim alanlarına dikkat çekmiştir. Ceran (2011) çalışmasında göçü bir sorun olarak ele almış ve göç politikalarının uygulama aşamalarında kent konseylerinin etkilerini vurgulamıştır. Yıldırım (2004) ise çalışmasında kentleşme ve göç olgusu üzerinden suçu ele almıştır. Bozkurt ve Ayfer (2018) çalışmalarında genel olarak göç ve kentleşme ilişkisinin birçok farklı boyutlarına değinmişlerdir. Yapılan bu çalışma da Türkiye'de yaşanan iç göçlerin sebeplerini ve

sonuçlarını ortaya koyarak kentsel politikalara olan etkilerini aktarmıştır.

Literatürden anlaşılacağı üzere Türkiye’de yaşanan iç göçler pek çok alanda sonuçları olan toplumsal bir olay şeklinde kendini göstermiştir. Yaşanan iç göçler genelde kent mekânına doğru bir seyir izlediğinden kentsel politikaların üretilmesinde, uygulanmasında ve denetlenmesinde de birtakım etkilere sebep olmuştur. Çalışmamızda bu etkileri incelemek üzere zaman olarak 1923 yılından günümüze, göç türleri açısından da iç göçler dikkate alınarak bir sınır çizilmiştir. Buradan hareketle çalışmada derinlemesine literatür taraması yapılmıştır. Elde edilen veriler işlenmiş ve dönemlere ayrılarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda çalışmamız dört bölümden oluşmakta olup birinci bölümde çalışma hakkında bilgilere ve literatür özetlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde göç ve kentsel politika kavramları aktararak konuyla ilgili kavramsal çerçeve oluşturulmak istenmiştir. Üçüncü bölümde ise Türkiye’de yaşanan iç göçler dönemlere ayrılarak ele alınmıştır. Ayrıca bu dönemlerde yaşanan iç göçlerin kentsel politikaları nasıl etkiledikleri, kentsel politikalarda ne tür değişikliklere sebep oldukları aktarılmıştır. Bu göçler neticesinde ortaya çıkan sorunlara ve çözüm önerilerine de değinilmiştir. Çalışmanın son bölümünde tüm bu süreçlerle ilgili genel bir değerlendirme yapılarak sonuca varılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kentleşme süreçlerine baktığımızda pek çoğunun temelinde göçlerin aktif rol oynadığı görülür. Sanayi devriminden günümüze doğru kır ve kent nüfus oranları kentlerin lehine artmıştır. Sanayi devrimi öncesi doğal faktörlerin etkisiyle artan kent nüfusu sanayi devrimi sonrasında göçlerle birlikte katlanarak artmıştır. Göçler sosyal bir yapıda olduğundan kentleşmeden ekonomiye, suç oranlarından gelir dağılımına, istihdamdan çevre sorunlarına kadar pek çok alanda büyük etkilere sahip bir aktör olmuştur. Şüphesiz göçlerin kente ve kentlilere dair bu denli etkiye sahip olması kentsel politikaların da evrilmesine ve politika oluşturulurken göçlerin ve muhtemel sonuçlarının dikkate alınmasına neden olmuştur. Zira mevcut politikalar kentsel düzenin göçle birlikte değişip dönüştüğü yeni duruma yönelik düzenleme yapmada yetersiz kalmaktadır.

2.1. Göç Kavramı

Dünyada nüfus yoğunluğunun artmasıyla birlikte hem yeni fırsatlar hem de yeni krizler baş göstermiştir. Gerek krizlerden kaçma gerekse fırsatlara erişim amacıyla göçler meydana gelmiştir. Göç toplumsal bir nitelik arz etmesinden dolayı çok yönlü bir eylemdir. Bu nedenle göçleri farklı bilim dalları derinlemesine incelemiştir. Örneğin coğrafya, göçü mekân açısından irdelerken, sosyoloji göçte aktif rol alan birey ya da bireyleri, antropoloji göç sonrası yaşanan kültürel yapıları (Topkaya & Akdağ, 2016: 769), iktisat göçe sebep olan ekonomik etmenleri incelemiştir. Aslında bu bilim dallarının araştırmalarına genel olarak baktığımızda göçün sebeplerini ve sonuçlarını ortaya koymayı amaç edindikleri görülür (Cengiz, 2015: 106).

İnsanı ve insan yaşamını yakından ilgilendiren göç olgusu toplumsal yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu bağlamda göçü tanımlayacak olursak göç, yaşanan bölgede insanların yaşamı için gerekli olan asgari şartların yok olması ya da tehlikeye girmesi durumunda, kişi ya da kişilerin kısa, orta veya uzun vadeli olarak yaşadıkları bölgeyi terk etmeleridir. Bu noktadan hareketle göç, kırdan kente veya kentten kıra, bölgeler arası veya uluslararası bir seyir izleyebilir. Yaşanan göç hareketlerine baktığımızda hem diğer ülkelere yapılan dış göçler hem de ülke içerisinde meydana gelen iç göçler karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızda Türkiye’de yaşanan iç göçler ele alınacağından dış göçlere değinilmemiştir.

Yaşanan göçleri anlamlandırmada göç kuramları etkin rol oynar. Bu doğrultuda Türkiye’de yaşanan iç göçleri anlamlandırmada ilişkiler ağı kuramı ve itme-çekme kuramını ele alabiliriz. İlişkiler ağı kuramında göç edenler ile göç etme potansiyeli taşıyanlar arasında bilgi alış veriş etkin rol oynar. Buna göre, daha önceden göç etmiş ve sonra ayrıldığı bölgeye yaptığı ziyaretlerinde ya da uzaktan kurduğu iletişimde göç deneyimlerini o bölgede bulunanlara aktaran kişi ağı başlatmış olur. Göç deneyimi göçte kullanılan yolları, göçte gerekli olan evrakları ve malzemeleri içerir. Ayrıca göçte kullanılacak araç ya da araçların yanında göçte gerekli finansal kaynaklar, göçte hedef konumunda olan yerde ikamet, istihdam, sosyal ortam gibi pek çok durum göç deneyiminin içeriğini zenginleştirmektedir. Tüm bu hususlarda göç etmiş kişi göç etme potansiyeli olan kişilere deneyimlerini aktararak onlara

göç konusunda cesaretlendirici bir etki yapar. Daha sonra bu deneyim neticesinde göç eden kişiler de aynı süreçlerle deneyim aktarımında bulunarak ağın devamlılığını sağlar (Özcan, 2016: 202). Göç sürecinin yavaşlaması ya da bitmesi neticesinde mevcut ağ boyut değiştirerek farklı alanlarda etkinlik gösterir. Göçte yerleşilen bölgede kurulan hemşeri dernekleri ile ağın sosyal, kültürel ve eğitsel olarak faaliyette bulunulması sağlanırken, siyasi parti faaliyetlerine de alan açılabilir. Yine ağın sağlamış olduğu sosyal çevre vasıtasıyla ticari faaliyetler yapılarak iktisadi bir büyüme alanı da edinilebilir.

Göçleri daha iyi anlayabilmek adına başvurulmuş diğer bir kuram da itme-çekme kuramıdır. Bu bağlamda göç veren konumunda olan bölge için itme faktörleri göçe sebep olurken göç alan bölgeler için ise çekme faktörleri etkilidir. Yani göç veren bölgelere baktığımızda göç vermesinde, işsizlik, düşük hayat standartları, ekonomik fırsatların azlığı ya da yokluğu, siyasi ve sosyal baskılar gibi itme faktörleri etkili olurken göç alan bölgelerde ise ekonomik fırsatların çeşitliliği, istihdam olanaklarının daha iyi oluşu, daha özgürlükçü bir hayat anlayışı çekme faktörleri olarak etkilidir (Çağlayan, 2006: 72). Türkiye’de yaşanan iç göçlere baktığımızda kırdan kente yaşanan göçlerde kırsal itici faktörlerine karşın kentin çekici faktörleri göçte etkili olmuştur. Diğer yandan ilişkiler ağı kuramında ise özellikle kırdan kente göç deneyimi yaşamış kişilerin deneyimleri, aktardıkları kişileri göçe teşvik edici yönde etkilemiştir. Daha sonra ilişkiler ağı, göçlerin yavaşlamasıyla birlikte siyasi parti teşkilatlarına, hemşeri derneklerine ve ticari birlikteliklere dönüşerek faaliyet alanı oluşturmuştur. Yaşanan göçlerin sebeplerini ve sonuçlarını daha iyi kavrayabilmek adına pek çok göç teorisi ileri sürülmüşse de Türkiye’de yaşanan iç göçlerin anlatmak üzere bu iki göç teorisine yer verilmiştir.

2.1.1. Sebepleri, Türleri ve Sonuçları İle Türkiye’de Yaşanan İç Göçler

Göçler genel olarak değerlendirildiğinde sebeplerinin ekonomi, siyasi sorunlar ve doğal afetler olduğu görülür. Başka bir deyişle, insanlık tarihi boyunca hemen hemen tüm çağlarda yaşanan göçler, mekânda eşitsiz bir şekilde serpilmiş ekonomik fırsatlardan pay alma arzusunun bir sonucu olarak gerçekleşebileceği gibi doğanın zorlukları, devletin ya da otoritenin baskıları, savaş gibi etmenler sonucunda da

gerçekleşebilir (Koçak & Terzi, 2012: 165). Türkiye’de Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun büyük çoğunluğu kırsal alanlarda yaşamaktaydı. Ancak yıllar geçtikçe yerleşim yerleri arasındaki yaşanan göç hareketleri tersine bir durum ortaya çıkarmaya başladı. Yaşanan göç hareketlerinin bazı temel etmenler tarafından tetiklendiği aşikârdır. Bu doğrultuda Türkiye’de yaşanan iç göçler kırdan kente ya da kentten kıra doğru bir seyir izler. Büyük çoğunluğu kırdan kente doğru bir seyir izlediği için aslında bu göçlere neden olan faktörleri kıyın iticiliği ve kentin çekiciliği başlıkları altında irdelenebilir (Güreşçi, 2010: 82-83). Kıyın itici faktörlerine bakacak olursak bunları; sanayileşmede geri olması, hızlı nüfus artışları, miras yoluyla bölünen tarım arazileri, tarımda makineleşmeyle birlikte insan gücüne daha az ihtiyaç olması nedeniyle ortaya çıkan işsizlik durumu, iklim koşullarının sert olması, ekonomik çeşitliliğin azlığı ve sosyal problemler, (Koçak & Terzi, 2015: 165) doğal afetlerin varlığı, terör olayları neticesinde can güvenliğinin tehlikeye düşmesi, tarım gibi mevsimlik işler, eğitim ve sağlık hizmetlerinin olmaması ya da yetersiz kalması, sosyal ve kültürel mekânların olmayışı gibi etmenlerdir (Keleş, 1996: 107-108). Kentin çekici etmenleri arasında ise; kentin eğitim, sağlık ve güvenlik açısından daha donanımlı olması, ulaşım olanaklarının daha iyi olması, hizmet ve sanayi sektörlerinin daha iyi olması nedeniyle ortaya çıkan istihdam olanakları, (Keleş, 1996: 113-114) mahalle baskısının kıra göre daha az olması ya da hiç olmaması, sosyal ve kültürel alanların daha fazla olması gibi durumlar sayılabilir.

Yaşanan göçleri ülke içerisinde yer değiştirme ve ülkeler arası olması yönünden iç göç ve dış göç şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. Buradan hareketle Türkiye’de yaşanan iç göçleri de bazı özellikleri itibariyle mevsimlik (geçici) göç, sürekli göç ve zorunlu göçler olarak adlandırmak mümkündür. Bu doğrultuda Türkiye’de yaşanan mevsimlik göçlerin çalışma, dinlenme, tatil gibi sebeplerden dolayı meydana geldiği söylenebilir. Çalışma amaçlı mevsimlik göçler için, yılın belirli mevsimlerinde pamuk ya da fındık toplamak ve turizm beldelerinde hizmet sektöründe çalışmak örnek olarak gösterilebilir. Tatil ve dinlenme amaçlı mevsimlik göçlere ise tatil beldelerine gitmek, dinlenmek için bağ evleri ya da yaylalara gitmek örnek olarak gösterilebilir. Bu

göçlerde yıl içinde birkaç değişik mekânda bulunulur ve buna bağlı olarak bölgeler arasında nüfus yoğunluğu değişiklikleri meydana gelir. Mevsimlik göçlerde yapılan faaliyetler sona erdiği zaman kişi ya da kişiler ayrıldıkları yaşam alanlarına geri dönerler. Bu da mevsimlik göçün karakteristik özelliğidir (Orhan & Akpınar, 2018: 213-420). Bir diğer iç göç hareketi de sürekli göçlerdir. Bu göçlerde insanlar yaşadıkları yerleri daha iyi bir hayat sürme amacı çerçevesinde terk ederek başka bir alana yerleşirler. Burada geri dönme düşüncesi yoktur. Bu göçler gönüllü ya da zora dayalı olarak gerçekleşebilir. Gönüllü göçlerde kişi yaşam standartlarını artırmak için, istihdam, eğitim, sağlık, ulaşım, güvenlik ve sosyal açıdan daha rahat edebileceğini düşündüğü yerlere temelli olarak göç eder. Zora dayalı göçlerde ise aniden ortaya çıkan doğal afetler, savaşlar, can güvenliğini tehdit eden terör ya da şiddet olayları neticesinde ve bir devlet politikası çerçevesinde başka bir bölgeye insanlar nakledilir. Burada amaç can güvenliğidir ve kişinin rızası ikinci planda kalır. Cumhuriyetin ilk yıllarında zorunlu göçler, ilk olarak yaşanan iç isyanlarla birlikte ortaya çıkmıştır. Cumhuriyetle birlikte yerelde yaşanan ilk önemli isyan 1925 yılında Şeyh Sait isyanı olarak bilinir. Daha sonra 1926-1930 yılları arasında gerçekleşen Ağrı İsyanı ve 1937 yılında gerçekleşen Dersim İsyanları bastırılmıştır. Yaşanan isyanların da etkisiyle 10.06.1927 tarih ve 1097 sayılı “Bazı Eşhasın Şark Mıntıkasından Garp Vilayetlerine Nakline Dair Kanun” çıkarılmıştır. Bu doğrultuda 1934 yılında İskân Kanunu çıkarılmıştır. Bu iki kanunun amacı yaşanan isyanların bastırıldıktan sonra yeniden ortaya çıkışını engellemek için birtakım iskân yani yeniden yerleştirmeler ön görmeleridir. Bununla birlikte isyana neden olan ya da isyana neden olma gücünde olan insanlar yaşadıkları yerlerden alınarak devlet eliyle başka bir bölgeye yerleştirilmiştir. Şöyle ki anılan kanunlara dayanılarak Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu illerinde (Tunceli, Erzincan, Bitlis, Bingöl, Van, Diyarbakır, Ağrı, Muş, Erzurum, Elazığ, Kars, Malatya, Mardin) 5.074 hanede yaşayan toplam 25.831 kişinin Anadolu'nun batı bölgelerine yerleştirilmeleri sağlanmıştır (Kaygalak, 2009: 77-78). Yine terör ve doğal afetler nedeniyle de birtakım zorunlu göç politikası izlenmiştir. Ek olarak Keban ve Hirfanlı barajları gibi yapılan

yatırımlar sonucu da bazı köylerin boşaltılmasıyla birlikte zorunlu göçler meydana gelmiştir.

Göçler her ne sebeple yapılırsa yapılsın ülke içinde birçok değişikliği de beraberinde getirmektedir. Göç her ne kadar toplumsal bir yapıda da olsa sonuçları ekonomik, politik, kentsel, toplumsal ve kriminal alanlarda ortaya çıkabilir. Bu sonuçlara değinecek olursak; yapılan göçler neticesinde ülke içi nüfus yoğunluğunun dağılışında büyük bir dengesizlik meydana gelir ve buna bağılı olarak ülke içi yapılan yatırımlar ve teşvikler de düzensiz dağılır. Belli alanlarda biriken nüfus için konut sunumunda yetersiz kalınacağından gecekondulaşma ortaya çıkar. Kentlere yapılan göçlerle kentler kısa zaman içinde orantısız büyür ve endüstri alanları kentlerin içinde kalır. Bu da kent merkezlerinde büyük bir hava kirliliğine sebep olur. Mevcut kent düzeni var olan nüfusa göre düzenlendiğinden göçlerle birlikte kısa süre içinde aşırı büyüyen kentler sağlık, eğitim, alt yapı, istihdam gibi alanlarda yetersiz kalır. Göç alan yerlerde mevcut istihdama karşılık gelen emek gücü artacağından işçi ücretlerinde azalmalar ve yerli nüfusta işsizlik ortaya çıkar. Kentlere çeşitli kültürlerden gelen insanlarla birlikte kültür çatışması yaşanabilir. Göç alan kentlerde kiralarda ve emlak piyasasında suni büyümeler meydana gelir. Kentsel istihdamın yetersizliği nedeniyle hırsızlık, gasp gibi toplumsal problemler baş gösterebilir.

2.2. Kentsel Politika Kavramı

Kentsel politika, genel olarak kentin sevk ve idaresi için alınan kararlar ya da bu kararlar uygulanırken izlenen yöntemleri de ifade eden bir kavramdır. Buradan hareketle kent yönetimi olarak adlandırılan yapı Türkiye’de iki başlı bir özellik sergiler. Bu doğrultuda kent yönetimi hem yerel yönetim birimi hem de merkezi yönetimin yereldeki temsilcisi olarak işlev görmektedir. Bu da kentsel politikalar oluşturulurken bir taraftan yerelin ihtiyaçları ve sorunlarına karşı çözümler üretilirken diğer taraftan üretilen politikaların merkezi yönetimin politikalarına da uygun olması şartının gözetilmesine neden olur. Bu nedenle kentsel politikalar henüz üretim aşamasındayken bile kent yönetiminin çift yönlü yapısından dolayı zorluklara maruz kalmaktadır. Kent yönetimi, aslında halkta olan politika oluşturma yetkisini bir önemliğine devralan kişilerden oluşur.

Kentsel politika ise kent yönetiminin; aldığı kararları, ürettiği alt ve üst yapıya dair hizmetleri, yaptığı düzenleme, denetleme, tariflendirmeleri, açılış, kapanış ve yapı izinlerinin tüm süreçlerini kapsar. Bunun sonucunda kente dair kaynakların oluşturulması, el değiştirmesi, harcanması aşamalarının da yönetimi kentsel politikalar dâhilinde gerçekleşir. Bu bağlamda kentsel politika, kentsel alanda meydana gelen toplumsal süreçleri doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkileyen ya da yeniden üreten, kent yönetiminin kente dair karar alma, uygulama ve denetleme süreçlerini içeren bir mekanizmadır. Kent yönetiminin iktisadi, idari ve sosyo-kültürel alanlarda sınırlandırılmış yetkisi vardır. Bu oluşum kentin diğer aktörleri tarafından da etki altına alınabilir ve kendisi de kentsel politika aracıyla tüm kenti sosyal, siyasi ve iktisadi alanlarda etkileyebilir.

Kentsel politikalar küresel çapta etkili olan siyasi, iktisadi ve sosyo-kültürel değişim ve dönüşümlerin hemen hepsinden etkilenmektedir. Zira kent, ülkelerin yönetim sistemi içerisinde en aktif hücrelerinden biri olup mevcut değişikliklere maruz kalmaktadır. Kentleri değiştirmede etkili olan faktörlerden biri de göçlerdir. Yaşanan iç ve dış göçler kentte büyük değişiklikler meydana getirmektedir. Bu nedenle de kentsel politikalar üretilirken yaşanan ya da yaşanması muhtemel göçlerin dikkate alınması elzemdir.

3. TÜRKİYE'DEKİ İÇ GÖÇ HAREKETLERİ VE KENTSEL POLİTİKALARA ETKİLERİ

Türkiye'de yaşanan iç göç hareketlerine baktığımızda 1950'li yıllar dönüm noktası niteliği taşır. Bu dönemde tarımda makineleşme ve sanayileşme gibi göçte etkin rol oynayan faktörlerin ortaya çıkmasıyla birlikte iç göç dalgalarının boyutu ve hızı da artmıştır. Buradan hareketle kentte pek çok değişiklik yaşanmaya başlanmıştır. Bu alanlardan biri de kentsel politikalarıdır. Kentsel politikalar her ne kadar mevcut düzen içinde politikalar üretse de beklenmeyen olumsuz bir durum ortaya çıktığında ya da ortaya çıkma tehlikesi baş gösterdiğinde kararların hızlıca alınıp uygulanmasını da içerir. Bunlar deprem, sel, heyelan gibi doğal afetler ile salgın hastalıklar, göçler, gibi durumlar olabilir. Çalışmamızın bu bölümünde

Türkiye’de yaşanan iç göçler ve iç göçlerin kentsel politikalara etkileri dönemselleştirilerek aktarılmıştır.

3.1. 1923-1950 Arası İç Göç Hareketleri

Bu dönem erken cumhuriyet dönemidir ve kırdan kente ya da kentten kıra göç hareketlerine pek rastlanmaz. Ancak evlilik, memur tayini, okul gibi sebepler bu dönemde meydana gelen göçlerin genel sebepleri olarak anılır (Çelik & Murat, 2014: 3-8). Söz konusu dönemdeki iç göç hareketinin somut bir şekilde ortaya konması için Türkiye’de sayım yıllarına göre nüfusun ve bu nüfus içinde kent ve kır nüfusunun oranının incelenmesinde yarar vardır.

1927 ile 1950 arası dönemdeki Türkiye’nin genel nüfusu içinde kent nüfus oranı, %0.72 oranında artmıştır. Yani genel olarak kent nüfusu sayısal bazda durağan bir yapıdadır. Bu dönemde topraklar mirasla paylaşılmaya başlanmış, doğum ve ölüm oranı yüksek bir seyir izlemiş ve genel manada göç yok denecek kadar az olmuştur. Özellikle 1945 ile 1950 arası dönemde Marshall Planı dâhilinde ilaç dağıtımı yapılmış ve ölüm oranlarında azalmalar yaşanmıştır. Ek olarak tarım arazilerinde daha çok çalışmak için nüfusun kalabalık olması gerektiği düşüncesi çerçevesinde nüfus artış hızı yükselmiştir. Ayrıca iletişimin gelişmesiyle kentlerden haberdar olma, tarımda makineleşme sonucu işsizlik gibi sebepler kenti çekici hale getirmeye başlamıştır. Sonuç olarak mevsimlik tarım işçisi göçü, sanayi ve ticaretin geliştiği yerlere ise kalıcı işçi göçleri başlamış olup 1945-1950 yılları arasında köyden kente yapılan net göç miktarı 214.000 kişi (TÜİK, 2011) olarak gerçekleşmiştir (Sağlam, 2016: 269).

3.2. 1923-1950 Arası İç Göç Hareketlerinin Kentsel Politikalara Etkileri

Bu dönem genel nüfus içerisinde kırsal nüfusun fazla olduğu ve kentlerdeki nüfusun sadece doğumla arttığı bir dönemdir. Yani önemli sayılabilecek derecede iç göç hareketi yaşanmadığı için bu dönemde kentsel politikalara iç göçlerin etkisi pek olmamıştır. Bu dönemde kentsel politikalar düzenli bir nüfus artışı ile kendi kendine yeten bir ülke amacına hizmet etmiştir. Hali hazırda çoğu kararlar merkezi hükümetin uygulamaları doğrultusunda ve yine merkezi hükümetin idari vesayeti

güdümlünde ortaya çıkmaktadır (Sağlam, 2016: 269). Bu da çeşitli özellikler sergileyen yerelin, tek bir elden çıkma kararları uygulamada çoğu kez yetersiz kalışına, duruma uygun olmayan uygulamalara maruz kalışına, yapılan işlerin sıkı denetimi nedeniyle işleyişin yavaşlığına, yerelin hızlı karar alıp uygulama potansiyelini köreltmesine neden olmaktadır.

3.3. 1950-1960 Arası İç Göç Hareketleri

1950'li yıllar, Türkiye'de kırdan kente göçün başladığı ve zirve noktasına ulaştığı bir dönem olarak kayda geçmiştir. Bu duruma bağlı olarak kentleşme hızı da zirve noktalara erişmiştir. Bu doğrultuda 1950-1955 arası dönemde kırdan kente göç eden kişi sayısı 904.000'e çıkmıştır (TÜİK, 2011). Bu nedenle 1955 yılı Türkiye'de kentleşmede başlangıç olarak alınır. Bu artış sadece kentlerin çekici faktörleri ile açıklanamayacak kadar fazladır. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre, tarım işletmelerinin sayısı 1952 ile 1963 yılları arasında 1.527.000'den 3.100.000'e; tarımdaki nüfus %8'lik bir artışla 17.200.000'e ulaşmıştır. Aynı şekilde toprağı işleyen kişi sayısında da iki katı artış yaşanmıştır. Toprak sahipliği tarım alanlarının bölünmesine yol açmış ve bu dönemde tarımda makineleşme de artmaya başlamıştır. 1948 ile 1956 arasında traktör sayısı 1800'den 44.000'e yükselmiştir. Daha sonra 1963'lerde 100.000'i geçmiştir. Diğer taraftan karayolu yapımında yaşanan gelişmeler köy ve kent etkileşimini artırmıştır. Köylüler bu vesileyle kentle tanışmış ve kırın itici faktörlerine karşın kentin, sanayileşme sonucu istihdamının artışı ile gelen çekiciliği, göç dalgalarını hızlandırmıştır. Şöyle ki kırsal alanda %21 dolayında olan yıllık nüfus artış hızı %17,4'e gerilemiş ve kentte ise %22,5'ten %55,7'ye çıkmıştır. 1960 yılına gelindiğinde gecekonduda yaşayanların da sayısı beş kat artış göstererek 1.000.000'un üzerine çıkmıştır. (İçduygu & Sirkeci, 1999: 251). Görüldüğü üzere hem kırın itici faktörleri hem de kentin çekici faktörleri kırdan kente göçte etkin rol oynamıştır.

3.4. 1950-1960 Arası İç Göç Hareketlerinin Kentsel Politikalara Etkisi

1950 yılı Türkiye’de kentleşme açısından bir dönüm noktası kabul edilir. Zira tarımda makineleşme ve sanayinin gelişmesi göçte itici ve çekici roller oynamış ve kırsal nüfusunu kentlere göç ettirmiştir. Bu dönemde kentsel politikalar bu denli nüfusu kentte barındırmaya yetememiştir. Merkezi yönetimin önceki yıllarda yaşadığı İkinci Dünya Savaşı korkusu nedeniyle konut arzına ayırabileceği kaynakları ayıramaması, göç eden kitlenin kendi imkânları dâhilinde şehir çeperlerine rastgele gecekondular yapmalarına neden olmuştur. Merkezi yönetimden konut konusunda destek bulamayan kent yönetimi toplu konutun acil olması durumu karşısında bile harekete geçememiştir (Balcı, 2018: 8-15). Zira mali kaynakların çok az oluşu ve önceliğin başka alanlarda olması konutta ve sosyal hayatta ortaya çıkan ihtiyaçları giderme noktasında çok uzaktır. Sadece gecekondulara bazı yollar ve su gibi en temel ihtiyaçların karşılanması konusunda kent yönetimleri politikalar üretme yoluna gitseler de başarılı olamamışlardır. Fakat gecekondularda oturanların oy potansiyeli gecekonduları meşru hale getirme yolunda önemli bir ön ayak olmuştur. Çünkü gecekondulara yerel yönetimlerce yapılan yollar gecekonduların bölgesel ve yerel yönetimlerce tanındığına ve bu durumun daha ileriki adımlar için başlangıç olduğuna işaret etmektedir.

3.5. 1960-1980 Arası İç Göç Hareketleri

Bu dönem göç hareketleri kırsal itici ve kentin çekici faktörleri çerçevesinde bir önceki dönemle benzerlik göstermektedir. Kent nüfusunun toplam nüfustaki oranı 1960 yılında %28 iken, 1970 yılında %34 ve 1980 yılında ise %44 civarında gerçekleşmiştir. Ancak gecekondulaşma ve diğer çevresel sorunlar da gittikçe derinleşmeye başlamıştır. İstihdam umuduyla kentlere yığılan halk konut ve alt yapı konusunda ciddi sorunlarla karşılaşmıştır. Sonuç olarak, genelde gecekondularda yaşayan ve ikinci bir işte çalışmak zorunda kalan göçmen kitlesi kentin çoğunluğunu oluşturur hale gelmiştir. Bu dönemde ilişkiler ağı çerçevesinde göç devam etmiş ancak 1975 yılı itibarıyla kırsaldan kente göç değil kentten kente göç hâkim olmaya başlamıştır. Böylece Türkiye’de ilçe

merkezleri de yoğun göç alan mekânlar konumuna gelmeye başlamıştır. Bu dönemde göçmenler hedef il olarak İstanbul, Ankara, İzmir, Mersin, Bursa gibi illere akın etmişlerdir. Göçte kaynak il konumunda ise Rize, Trabzon, Giresun, Kars, Malatya, Sivas gibi iller olmuştur (İçduygu & Sirkeci, 1999: 251-252).

3.6. 1960-1980 Arası İç Göç Hareketlerinin Kentsel Politikalara Etkileri

Türkiye 1963 yılı itibariyle planlı bir kalkınma yoluna girmiş ve ilk beş yıllık kalkınma planını 1963 yılı itibariyle uygulanmaya başlanmıştır. Plan dâhilinde ülkenin mevcut durumu genel olarak ortaya konulmuş ve belirlenen alanlar için neler yapılması gerektiği kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda köyden kente yaşanan yoğun göçler neticesinde mevcut konut durumu şu şekilde ortaya konulmuştur; şehirlerdeki oturulabilir konut sayısının toplam 1.175.000 adet olduğu, gecekonduların sayısı 240.000'e dayandığı ve köylerdeki konut sayısının ise 2.000.000 olduğu vurgulanmıştır. Bu durum dâhilinde göçler devam etmekte ve var olan konut açığı hızla büyümektedir. Hal böyle olunca yerel yönetimlere pek çok iş yüklenmiştir. Genel olarak toplu ve hızlı konut yapımı yoluyla var olan açığın büyümemesi amacı dâhilinde belediyelere şu sorumluluklar yüklenmiştir. Öncelikle bünyelerinde bulunan gecekondular için sayı ve nitelik yönünden bir belirleme çalışması yapılması gerekmektedir. Belediyeler sınırları dâhilinde bulunan arsaları halk tipi toplu konut yapanlara şartlı satış yoluyla tahsis edecek ve üçüncü kişilere satışını yasaklayacaktır. Genel olarak konut politikasının yürütülmesinde belediyelerin etkin rol alması için bünyesindeki arsaları artırıcı politikalar üretmesi sağlanacaktır. İmar ve İskân Bakanlığı ile koordineli bir şekilde imar ve yapı izinleri denetlenecek ve şehir estetiğine önem verilecektir. Ayrıca lüks konut yapımının engellenmesi çalışmalarında denetleme yapması gerekmektedir. Zira mevcut kaynakların azlığı ve konuta dair ihtiyacın çokluğu, lüks konut yapımının kaynak israfı olacağı yönünde değerlendirilmiştir. Ayrıca gecekonduların bölgelerine alt yapı, su ve elektrik gibi en temel ihtiyaçları karşılamak için belediyelerin ek politikalar üretmesi elzem hale gelmiştir. Çünkü çevre kirliliği giderek

artmakta ve salgın hastalık riski taşımaktadır. Gecekondu bölgelerinin engellenmesi için de arsaların temin edilmesi, ucuz kiralık konut sunumu ve toplu konutların teşviki edilmesi yerel yönetimlerin üzerinde durduğu ciddi konulardır. Yine belediye eliyle yürütülmesi gerekmektedir. Birinci beş yıllık kalkınma planında göç kaynaklı olarak kentlerde ortaya çıkan konut açığı, gecekondu, konut açığını kapatmada izlenecek yollar ve tüm bu alanlarda belediyelere düşen ek çalışmalar genel olarak yukarıdaki haliyle vurgulanmıştır (T.C. Resmi Gazete, 3 Aralık 1962, sayı: 11272). İkinci beş yıllık kalkınma planında da bölge ve şehirler ön plana çıkarılarak bu doğrultuda politikalar oluşturulacağı vurgulanmıştır. Plandan hareketle ulaşım ve sanayi açısından gelişmiş yerlerde şehirleşme, göçle birlikte ivme kazanacağından bu alanlarda yapılacak sosyal ve ekonomik faaliyetler desteklenecek ve il yönetimlerine ayrılan kaynakların kullanımında ve artırılmasında daha esnek davranılması vurgulanmıştır. Buradan hareketle yoğun göçe maruz kalan şehirlerin büyümesi engellenmeyecek, köy ve şehir arasında bulunan ve şehirlerin gelişimini kısıtlayan kasaba yapıları engellenecek ve şehre dağıtılacak konut, yatırımlar ve alt yapılarda il politikaları desteklenecektir. Göçle gelen nüfusa yetecek şekilde konut ve istihdam sağlamada merkez teşkilatı yereldeki politikaları destekleyici çalışmalar yaparak köy ve kent eklemlenmesi sağlanacaktır. Yine belediyelerin doğal kaynak kullanarak konut yapımını, toplu konutları destekleyeceği ve lüks konutları engelleyeceği vurgulanmıştır. Ayrıca giderek büyüyen konut ticareti de belediyelerin sıkı denetiminde olacak ve gerekirse yerel yönetim birimleri tüm koldan bu konuda halkı aydınlatma yoluna gidecektir (T.C. Resmi Gazete, 21 Ağustos 1967, sayı: 12679).

27 Mayıs askeri müdahalesi sonucunda yürürlüğe giren 1961 Anayasa'sı kentleşmenin izleyeceği yolda büyük öneme sahiptir. Anayasal sosyal devlet ilkesiyle artık halkın maddi ihtiyaçları da dikkate alınacaktı. Bununla beraber 1961 Anayasası'nın 49. maddesinde, yoksul veya dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut gereksinmelerini karşılamak için önlem alınacağı belirtilmiştir. Bu gelişmelerden hareketle bu yıllarda kentleşme hızı artarak devam etmiş ve hem kentlerin büyüklükleri hem de sayısı artmıştır. Bu dönem kentsel

politikaları ulaşım alanlarını geliştirme ve ulaşım ağını sıklaştırma yolu izlemiştir. Bu politikayla birlikte merkezi hükümetçe gerçekleştirilen demir yolu alt yapı geliştirme politikası yerine yerel yönetimlerin gerçekleştireceği kent içi kara yolu alt yapı geliştirme projelerine geçiş sağlanmıştır. Ayrıca göç sonucu kalabalıklaşan kentler belediye sınırları dışına taşarak büyümüş ve kentsel ulaşım araçlarının sayı ve çeşitlerinin çoğalması bu dönemin kentsel politikalarından biri olmuştur. Kentlerde nüfus yoğunluğunun yanı sıra trafik yoğunluğunun da başladığı yıllar olan bu dönemde, trafikten kaynaklanan hava ve gürültü kirliliği ilk defa kentlerde sorun haline gelmiştir. Kentlerin belediye sınırlarından taşması sonucu, tek belediyenin denetimindeki kentlerin yanında birçok belediyenin yönetimindeki kentler de bu yıllarda ortaya çıkmıştır (Bostan, 2017: 2-13). Bu dönemde yasal bir düzenlemeyle belediye başkanının belediye meclis üyelerince seçilmesi yerine doğrudan halkça seçilmesi oy potansiyeli fazla olan gecekondü belgelerini, siyasal partilerin yerel temsilcilerinin dikkate almasına neden olmuş ve partizanca uygulamalar daha da derinleşmiştir. Özellikle kırdan kente göç eden kişilerin siyasi hayata katılımında çok daha istekli oluşu yerel yönetimleri daha demokratik eğilimlere itmiştir.

3.7. 1980 Sonrası İç Göç Hareketleri

Bu dönemde kır ve kent arası yatırımların dengesiz dağılışı göçleri etkilemeye devam etmiştir. Yine bu dönemde görülen tarımda gerileme de göçlerde etkin rol oynamıştır. Bu duruma tarımı destekleme faaliyetlerinin sona ermesi neden olmuştur. Şöyle ki, üretim için teşvik alınan tarım ürünlerinin sayısı 1980 yılında 22 iken 1990 da 10'a gerilemiştir. Ek olarak devam eden terör olayları, büyük ölçekli kalkınma projeleri, doğa olayları nedeniyle meydana gelen yer değiştirmelerle birlikte kalıcı göçler zorunlu ve gönüllü olarak devam etmiştir. Göçte çekici faktör olarak ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişim de yine etkileşimi ve nihayetinde iç göçü beraberinde getirmiştir. Devletçilik politikası doğrultusunda yurdun dört bir tarafına dağıtılmaya çalışılan yatırımlar, neo-liberal ekonomi politikalarının bir uygulaması olan özelleştirilme ile özel sektöre devredilmiştir. Bu sebeple de artık geri kalmış bölgelere

yatırımlar gitmemiş ve daha çok ülkenin batısında toplanmıştır. Bu da ülke içi dengesiz dağılan ekonomik kaynaklardan pay almak isteyenleri bu alanlara göçe zorlamıştır. 2000-2011 yılları arasında Demografi ve Konut Araştırmaları istatistiklerine göre Türkiye’de yaşanan iç göçün sebeplerinden ilkinin %41,5 oranı ile hane sakinlerinden birinden kaynaklanan göç oluşturmaktadır. İkincisini %22,6 oranı ile eğitim sebebiyle yapılan göç, üçüncüsünü %23,7 ile memuriyet nedeniyle ile yapılan göç ve son olarak ise %12,2 oranı ile istihdam edilme oluşturmaktadır (Güler vd., 2015: 42). Türkiye’de 2010 yılında 1.985.917 kişi iller arası göç etmiştir (Bozkurt & Ayfer, 2018: 152). 2015- 2016’lı yıllar itibariyle iller arası yer değiştiren kişi sayısı 2.619.403 kişi olarak gerçekleşmiştir. Yine rakamsal olarak en çok göç alan ve göç veren il İstanbul olmuştur (www.tuik.gov.tr, 2022). Bu dönemde serbest piyasa ve özelleştirmeler, ihracat endeksli ekonomi gibi başlıklar pek çok alanda etkili olmuştur.

3.8. 1980 Sonrası İç Göç Hareketlerinin Kentsel Politikalara Etkileri

Türkiye’de 1980’lere gelindiğinde kentler hızla yükselmeye devam etmiş ancak birçok sorunla da yüz yüze gelmiştir. Ulaşım, alt yapı, elektrik, su gibi en temel ihtiyaçların karşılanmasında bile yetersiz halde kalan yerel yönetimler ve yönetim anlayışı ciddi tartışmalara sebep olmuştur. Bahsedilen çoğu ihtiyaç için İller Bankası hala merkezden hareketle sorun çözümünde etkili olmaya çalışmaktadır. Ancak çoğu alanda yetersiz kalınması, 1930’ lu yıllardan kalma belediye ve yerel yönetim anlayışının artık sorun çözümünde çok uzak olduğunu gözler önüne sermiştir. Zira çoğu sorun yerel özellikler arz etmekte ve merkezden çözüm önerileri yetersiz kalmaktadır. Örnek olarak kamunun konut sunumunda yetersiz kalması, konut fiyatlarının çok yüksek oluşu ve bu nedenle göçle kente gelen nüfusun gecekonduları ortaya çıkarması durumları, ülke geneli bir sorun olarak ele alınsa da bu durum sanayi ve ticaretin geliştiği alanlarda çok daha büyük sorunlara sebep olmakta ve bu nedenle bu alanlar sorunun boyutu ve çözümünü konusunda çok daha farklı konumdadırlar. Bu nedenle tüm bu farklılıkların çözüme kavuşturulması genel koordinasyonu

sağlayan esnek kuralların varlığını, merkezin yerel üzerindeki idari vesayetini kaldırmasını ve belediyelerin bir koordinasyon içinde yerel sorunların çözümünde çok daha aktif rol alması gerekliliğini gün yüzüne çıkarmıştır. Bu nedenle belediyelerin kendi kendine yetebilen, üretici ve kaynak sağlayıcı, halk denetimine tabi, daha genel kararlar alabilen bir yapıya bürünebilmesi için işlevleri daha da genişletilecek ve yeniden tanımlanacaktır (Bostan, 2017: 2-13). Mali olanaklar açısından geliştirilecek ve kendisine gelir edinebilme yolları anayasal metinle güvenceye alınacaktır.

Tüm bu gelişmelerden hareketle kentleşme bakımından bu dönemde üç büyük gelişme yaşanmıştır. Bunlardan ilki, Toplu Konut İdaresi'nin kurulması, ikincisi; İmar İskân Bakanlığı'nın lağvedilmesi, sonuncusu da 1983-1984 yılında çıkarılan kanunlarla belediyelerin mali kaynaklarının büyük ölçüde arttırılması, merkezi yönetim denetiminin azaltılması ve imar planı yapımına ve onanmasına ilişkin yetkilerin belediyelere devredilmesidir. Toplu Konut İdaresinin kurulmasıyla birlikte, kentlerde yığılan nüfusun konut ihtiyacının karşılanması konusunda, alt ve orta gelirli grupların konut edinebilmesine olanak sağlayan düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre bu gruba dâhil olan kesim için çeşitlendirilmiş kredi olanakları ile daha yaşanabilir kentsel mekânlarda konut edindirme sağlanacak ve diğer yandan gecekondulara olan talepler de azalacaktır. Öte yandan iç göçle kente yığılan kesimlerin tarım için elverişli arazileri işgal ettiği görülmüş ve bu durumun engellenmesi için yerel yönetimlere yetkiler tanınmıştır. Ayrıca Ülkemizde yaşanan göçler kentleşme oranının da artışına sebep olmuş ve bu durumda belediye sayılarında ciddi artışla sonuçlanmıştır. Zira kentleşen alanların alt yapısı ve imarı, çevre temizliği, su işleri gibi pek çok alanda belediyelerin eksikliği hissedilir durumdaydı. Ayrıca birçok yerleşim yerlerinde eski yöntemler olan imece ve salma uygulamalarından kurtulabilmek adına belediyeye kaynak aktarılması yönteminden yararlanmak için belediyeler kurulmuştur. Küçük yerleşim yerlerinde var olan belediye kurma düşüncesi günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Buna benzer birçok sebepten ötürü 1580 Sayılı Belediye Kanunu yürürlükten kaldırılmış ve yerine 5393 Sayılı Kanun

çıkarılmıştır. Bu değişlikle beraber belediyelerin kurulmasından işleyişine, kaynaklarına ve görevlerine kadar birçok yenilik eklenmiştir (Koçak, 2008: 60-70).

Yerel yönetimler üzerindeki merkezi yönetim denetiminin azalması bu dönemin kentleşme hareketini şekillendiren en önemli özelliklerdendir. Diğer bir deyişle daha önceki dönemlerde kentsel hayatın belirlenmesinde merkezden alınan politikalar etkili olurken, bu dönemde kentsel hayat merkezi politikaları belirlemiştir. Kent merkezlerinde üretime ayrılan yerler boşaltılmış; ek olarak kamu ve özel hizmet kurumları ile denetim kurumları kent merkezlerinde görülmeye başlamıştır. Sanayi ve iş alanlarının kent mekânlarındaki dağılımında yaşanan bu değişimler kent ölçeğinde ve ulaşımın örgütlenmesinde de değişim ve dönüşümlere neden olmuştur. Ayrıca kent merkezinde yaşanan bu değişim ve dönüşümler konut alanlarında da kendini hissettirmiştir. Özel otomobillerin yaygınlaşmasıyla birlikte kentin çevresini oluşturan gecekondu halkaları aşularak merkeze uzak alanlarda yüksek gelir gruplarının yerleşmeler kurması, kent görüntüsünde ve sınırlarında değişiklikler yapmaya başlamıştır.

4. SONUÇ

İnsanları pek çok faktör göç etme düşüncesiyle karşı karşıya bırakabilir. Bunun sonucunda göç bireysel olarak ya da toplu halde gerçekleşebilir. Ayrıca kısa ya da uzun mesafeli, kısa ya da uzun süreli, zorunlu ya da isteğe bağlı olarak da göçler ortaya çıkabilir. Bu doğrultuda göçlerin pek çok çeşidi olduğu gibi pek çok sebebi vardır. Buna göre göçler ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel sebeplerle ortaya çıkabilir. Bu nedenle toplumsal bir yapıda olan göçler, sonuçları itibarıyla de pek çok alanda etkilidir. Göçlerin etki ettiği alanlardan biri de kent politikalarıdır. Kent politikaları gecekondulaşmadan çevre sorunlarına, istihdamdan konut politikasına kadar kente dair pek çok alanda etkiye sahiptir. Göçler de şüphesiz kent politikalarını da etkilemiştir. Zira göçlerle birlikte mevcut politikaların kente etkisi çok sınırlı kalacağından göç ve göçün sonuçları dikkate alınarak politika üretilmesi elzem hale gelmektedir. Bu doğrultuda çalışmamızda Türkiye’de yaşanan iç göçlerin kentsel politikalara etkisi konu edinilmiş olup bu etkiler kentleşmeyle birlikte dönemlere ayrılmış ve incelemiştir.

1923-1950 arası dönemde yaşanan göçlerin çok az oluşu, kentsel politikaları da etkilememiştir. 1950-1960 arası dönemde gecekondulaşma başlamış ve kentsel politikalar bağlamında sadece bazı gecekondu alanlarına ulaşım, su gibi en temel ihtiyaçların giderilmesi konusunda politikalar üretilmiştir. Üretilen bu politikalarda da gecekondu bölgelerinden siyasi rant elde etme çabası hâkimdir. 1960-1980 arası dönemde askeri darbeye birlikte yeni anayasada sosyal devlet ilkesi getirilmiş ve kentte yaşayanlara konut arzı için çalışmalar yapılacağı duyurulmuştur. Bu doğrultuda kent içi ulaşım ağı sıklaştırma ve çeşitlendirme çalışmaları kentsel politikalarla desteklenmiştir. Ayrıca kırdan kente göç edenlerin siyasi katılıma önem vermeleri siyasi partilerin yerel teşkilatlarınca dikkate alınmış ve bu durum yerel yönetimleri daha demokratik kentsel politikalar üretme yolunda etkilemiştir. 1980 sonrası dönemde yerel yönetimlere merkezden mali kaynak aktarımı sağlanmıştır. Bunun yanında ülkelerde giderek yaygınlaşan küreselleşme ve yerelleşme politikaları yerel yönetimlerde de etkili olmuş ve yönetim anlayışları da bu doğrultuda değişmeye başlamıştır. Yaşanan bu durum neticesinde merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki idari vesayetinin kısıtlanması ve kentsel politikaların önünün açılması gereği güçlü bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bununla beraber kentlerde göçle birlikte var olan konut açığını kapatmada toplu konut uygulamalarına geçilmiştir. Ayrıca demir yolu alt yapı geliştirme politikası yerine karayolu alt yapı geliştirme politikaları güdülmüştür. Bu politikalar bağlamında belediye mücavir alanlarında yerel yönetimlerin konut ve alt yapıda daha aktif rol alması sağlanmıştır. Ek olarak tüm dünyada giderek artan çevre kirliliğinin azaltılması yönünde yapılan uluslararası antlaşmalara taraf olmanın getirdiği sorumluluklar da yerel yönetimler üzerinde baskıya sebep olmuştur. Ayrıca yerel yönetimler, göçle ortaya çıkan ve çevresel sorunlara sebep olan gecekondu bölgeleri ile orantısız ve plansız gelişen sanayi ve ticaret alanlarına daha duyarlı bir hale gelmeye çalışmışlardır. Tüm bu süreçten hareketle kentsel politikaların merkezi yönetim politikalarıyla örtüştürülmek istenmesi ve katılımdan yoksun olması kentsel sorunların çözümünde aksaklıklara yol açmaktadır. Ayrıca bu aksaklıklara kent yönetimlerinin mali kaynaklarının çok kısıtlı oluşu ve üretilen politikalarda partizanca yaklaşımlar da neden olmaktadır. Hali hazırda kent yönetimlerinin karşı karşıya kaldığı sorunlara bir de göç sonucu ortaya çıkan toplumsal ve

kentsel yapıların eklenmesi kent yönetimlerini sorunlar karşısında aciz bırakmaktadır. Bu nedenlerle yerleşme ilkesi çerçevesinde kentlerde ortaya çıkan problemlerin yine kentlerde hızlı ve etkili bir şekilde çözüme kavuşturulabilmesi için kent yönetimlerine yetki ve kaynak aktarımı sağlanmalıdır.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Akademik İzdüşüm Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Destek ve Teşekkür: Bu araştırmanın hazırlanmasında herhangi bir kurumdan destek alınmamıştır.

Katkı Oranı Beyanı: Araştırmanın tüm süreci makalenin beyan edilen tek yazarı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çatışma Beyanı: Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Bahçeci, H. (2017). Neoliberalizmin Kentsel Mekândaki Tezahürü Olarak Kentsel Dönüşüm. *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 36-47.
- Balcı, M. (2018). Çok Partili Dönemde Türkiye’de Kentleşme Olgusu. *Econder International Academic Journal*, 2 (1), 8-15.
- Bostan, H. (2017). Türkiye’de İç Göçlerin Toplumsal Yapıda Neden Olduğu Değişimler, Meydana Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Coğrafya Dergisi*, 1-16.
- Bozkurt, Y., & Ayfer, R. (2018). Göçün Kentleşme Üzerindeki Etkisi: Kütahya Örneği. *DUPÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 57, 145-258.
- Ceran, Y. (2011). *Göç Sorunu ve Yeni Göç Politikalarının Uygulanmasında Kent Konseyleri*. Markaşehir Marketin Yayınları, 1-7.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları Göç ve Göçmen İlişkisi . *MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 67-91.

- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 67-91.
- Çakır, S. (2011). Türkiye’de Göç, Kentleşme, Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar. *SDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 209-222.
- Çelik, N., & Murat, G. (2014:). Türkiye’de İç Göç Sorununa Yeni Bir Yaklaşım: Stratejik İç Göç Yönetimi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 76, 2-22.
- Çoban, A. (2012). Cumhuriyetin İlanından Günümüze Konut Politikası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 3, 75-108.
- Çoban, A., & Duru, B. (2009). Emek Ekseninde AKP İktidarının Çevre ve Kent Politikaları. *İktisat Dergisi*, 57-68.
- Es, M., & Ateş, H. (2010). Kent Yönetimi Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Politikalar Dergisi*, 206-248.
- Genç, F. N. (2018). Gecekonduyla Mücadeleden Kentsel Dönüşüme Türkiye’de Kentleşme Politikaları. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 15-30.
- Güreşçi, E. (2011). Türkiye’de Köyden Kente Göç ve Düşündürdükleri. *Sosyo Ekonomi Dergisi*, 11, 126-135.
- İnan, C. E. (2016). Türkiye’de Göç Politikaları: İskân Kanunları Üzerinden Bir İnceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2, 10-33.
- Kaştan, Y. (2018). Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi İç Göç Hareketleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9, 693-702.
- Kaygalak, S. (2009). *Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Kılınç, A. (2016). Kent Yönetiminde Yol Haritası Sorunsalı Kentsel Politika. *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, 11, 25-46.
- Koçak, Y. (2008). *Karşılaştırmalı Yerel Yönetimler*. Ankara: Orion Kitabevi.

- Koçak, Y., & Terzi , E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Etkileri ve Çözüm Önerleri. *KAÜ İİBF Dergisi*, 3, 163-184.
- Kurt, H. (2006). Göç Eğilimleri ve Olası Etkileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4, 149-178.
- Meclisi, T. B. (1962, Aralık 3). Resmî Gazete. Haziran 5, 2021 tarihinde Resmî Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr> adresinden alındı
- Orhan, F., & AKPINAR, E. (2018). Türkiye’de Mevsimlik Göçlere Bir Örnek: Gezici Tarım İşçiliği. *TUCAUM* 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, 412-423.
- Özcan, E. D. (2016). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat Dergisi*, 2(4), 183-215.
- Özdemir, H. (2012). Türkiye’de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Sosyal Bilimler e Dergisi*, 1-18.
- Sağlam, S. (2016). 1923-1950 Yılları Arasında Türkiye’de Kent ve Kentleşme Olgusu. *Sosyoloji Konferansları*,. 257-274.
- Sağlam, S. (2018). Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 7, 44-60.
- Sezik, M. (2018). *Mevsimlik Hayatlar*. İstanbul: Siyasal Kitabevi.
- Sezik, M. (2020). *Güncel Kentsel Sorunlar*. İstanbul: Bilsam Yayınları.
- Smith, N. (2006). Yeni Küresellik, Yeni Şehircilik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma. *Planlama Dergisi*, 2, 17-23.
- Şahin, M., & Aydemir, S. (2017). Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım Göç Teorileri Açısından Bir Analiz. *İslam Araştırmaları Dergisi*, 359-371.
- Şen, M. (2014). Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1, 231-256.
- Şengül, T. (2000). Yerel Devlet Sorunu ve Yerel devletin Dönüşümünde Yeni Eğilimler. *Praksis Dergisi*, 9, 183-220.
- Taş, Y., & Özcan , S. (2013). Türkiye’de İç Göçün Yoksulluğa ve İstihdama Etkileri. *Büyüme ve Gelişme Dergisi*, 289-298.

- Tosun, S. B. (2016). *Göçün Çevre Sorunlarına Etkileri*: İsem Yayıncılık
- Yıldırım, A. (2004). Kentleşme ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zengin, E. Ç. (2018). Kent ve Kentleşme Sarmalında Türkiye. *KAÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20, 85-103.

THE EFFECT OF INTERNAL MIGRATIONS IN TURKEY ON URBAN POLICIES.

Extended Summary

Many studies have been conducted on internal migration and urban policies in Turkey. In these studies, in general; It has been determined that the internal migrations experienced affect the urban policies and these policies are produced to save the day rather than being in-depth and long-term. Although similar results were obtained in our study, our study differs from other studies in terms of considering both internal migration and its effects on urban policies periodically. Bozkurt and Ayfer's study (2018), which is one of the previous studies on this subject, stated that internal migration in the province of Kütahya increased the crime rate in the provinces and caused unplanned urbanization and infrastructure problems. Çakır's study (2011) emphasized that internal migration in Turkey increased exponentially as of 1950, and there were squatters and many social problems in cities that were unprepared for this situation.

Many studies have been conducted on internal migration and urban policies in Turkey. In these studies, in general; It has been determined that the internal migrations experienced affect the urban policies and these policies are produced to save the day rather than being in-depth and long-term. Although similar results were obtained in our study, our study differs from other studies in terms of considering both internal migration and its effects on urban policies periodically. Bozkurt and Ayfer's study (2018), which is one of the previous studies on this subject, stated that internal migration in the province of Kütahya increased the crime rate in the provinces and caused unplanned urbanization and infrastructure problems. Çakır's study (2011) emphasized that internal migration in Turkey increased exponentially as of 1950, and there were squatters and many social problems in cities that were unprepared for this situation.

Our study is in the type of review article and a literature review was conducted to reveal how internal migrations in Turkey affect urban policies. The obtained data were processed by dividing into periods. Later, the concepts of internal migration and urban policy were defined and the relationship between these two concepts was emphasized. Then, the effects of internal

migrations in Turkey on urban policies are discussed in terms of periods. The factor that is effective in this periodization is the changes in migration and urban policies; These are the axis shifts that occur with the effect of the global order. Then, a general evaluation was made by combining the data from all these periods.

Urban policies were not affected by internal migrations, as there was very little migration to the city in the period between 1923 and 1950 in Turkey. In the period between 1950 and 1960, squatting started and in the context of urban policies, a policy was produced to meet the most basic needs such as transportation and water to some slum areas. Because the shantytowns, which were increasing day by day in the peripheries of the cities, also constituted the cheap labor force employed for production. Access to water, which is the most basic need of this population and in an effort to prevent the risk of epidemics, has become essential. In addition, the efforts to obtain political rent from the slum areas have also been very effective in these policies. Because the potential is high. In the period between 1960 and 1980, with the military coup, the social state principle was introduced in the new constitution and it was announced that efforts would be made to provide housing for the people living in the city. Because, as a requirement of the social state principle, the state should create an effective policy in cases where the citizens cannot meet their own needs. In this direction, efforts to tighten and diversify the urban transportation network have been supported by urban policies. In the post-1980 period, with the influence of the neo-liberal policies in the world, the removal of all obstacles to global capital and ideas about localization provided the transfer of financial resources to local governments from the center, and also, the administrative tutelage of the central government was restricted and the way for urban policies was paved. In addition to, mass housing practices were introduced to close the housing deficit that existed with migration in cities, and highway infrastructure development policies were pursued instead of railway infrastructure development policy. In the context of these policies, it has been ensured that local governments take a more active role in housing and infrastructure in the adjacent areas of the municipality.